

”Dette overmåde plaiserlige sted”

Frederiksborg Slot som svensk residens 1658/59

af Bjørn Westerbeeke Dahl

Frederiksborg Slot led som bekendt store tab under den svenske besættelse af Nordsjælland i 2. Karl Gustav-krig 1658-60, hvor det blev genstand for plyndringer, så det ikke senere hen genvandt sin fordums glans. Det mistede store mængder af malerier og inventar, og sågar skulpturerne det berømte Neptunspringvand i den ydre slotsgård blev svenskerne bytte.

Men slottet blev også brugt som kongelige residens af det svenske kongepar, der tydeligvis var charmeret af Christian den 4.s ca. 50 år gamle slot. De havde besøgt det første gang som gæster hos det danske kongepar ved det besynderlige kongemøde, hvor Frederik den 3. forsøgte at redde noget i land af det, som man havde tabt i Roskildefreden.

Men da Nordsjælland omkring den 12.-13. august 1658 blev besat af svenske tropper, behøvede det svenske kongepar ikke en invitation for at besøge slottet. tværtimod benyttede de det som residensslot med hvad dertil hører af repræsentativt ceremoniel.

Karl Gustav opholdt sig kun i flere korte perioder på Frederiksborg, men særligt dronning Hedvig Eleonora benyttede slottet, som hun besøgte regelmæssigt fra Kronborg, hvor hun havde fast ophold fra begyndelsen af oktober 1658 frem til midten af september det følgende år.

Første gang Hedvig Eleonora besøgte Frederiksborg Slot, efter at det var kom-

met under svensk administration, var i december måned 1658, da hun syntes at have fulgt Karl Gustav et stykke på vej fra Kronborg til Korsør. Men hun kunne åbenbart lide slottet og i midten af januar 1659 opholdt hun sig igen nogle dage på Frederiksborg Slot.

Måske var kærligheden til stedet parret med ønsket om at berige sig, for en dansk kilde nævner den 20. januar 1659, at dronningen skulle have ”røvet” Frederiksborg slot og taget så meget derfra, at Karl Gustav skulle have befalet hende at sende det meste retur. Det synes nu at være en skrøne, måske et udslag af danske rygtesmede, for dronningen tog jo selv ophold på slottet i slutningen af samme måned, og så ville det vil være upraktisk at have fjernet de væsentligste og mest kostbare effekter fra slottet.

Denne gang blev hun frem til den 12. marts, og hun opholdt sig således her under de dramatiske dage, da svenskerne forsøgte at storme København, og opholdet skal sikkert ses i sammenhæng med, at hun så var nærmere Karl Gustav, der jo boede i Brønshøjlejren. I marts 1659 vendte dronningen tilbage til Kronborg, hvor hun så opholdt sig frem til september. Men Frederiksborg Slot var ikke glemmt, og allerede den 11. maj rejste hun og Karl Gustav på en lille ferie til Hillerød, hvor de nød ”dette overmåde plaiserlige sted” – som det blev udtrykt af en hofembedsmand – ved blandt andet at gå i badstue. Efter at kongen var rejst videre, blev dronningen der yderligere i nogle dage og fordrev tiden med at spad-

Svenske ryttere med pauker. Udsnit af planche 59 fra Pufendorfværket, 1696

sere og fiske. Slottets idylliske omgivelser var vel også det, der trak dronningen, da hun en lille måned senere og igen i begyndelse af juli rejste dertil.

Både Karl Gustav og Dronningen opholdt sig på Frederiksborg Slot den 29. juli 1659, da slottet blev rammen om en af 1600-tallets overdådige ambassadormodtagelser, der også blev højdepunktet for slottet under den svenske besættelse: Karl Gustav

havde i det meste af juli måned opholdt sig på Lolland-Falster, men samtidigt havde de vesteuropæiske magter fundet sammen om en løsning på den dansk-svenske krig, og et større diplomatisk spil blev sat i gang.

Her var England den mest svenskvenlige magt, og svenskerne besluttede at bruge Frederiksborg Slot som ramme for modtagelsen af et engelske gesandtskab. Også de hollandske gesandter var i audiens, men det

var tydeligt, at det var englænderne, der i svenskernes øjne var de vigtigste.

Datidens førende internationale nyhedsorgan "Diarium Europæum" gav en detaljeret beskrivelse af den store dag. Det havde en klar svensk tendens, der antyder, at oplysningerne stammer fra en svensk kilde. Beskrivelsen gengives her i dansk oversættelse af den tyske tekst:

"Efter at de engelske gesandter var blevet beværtet på svenske kongens regning om morgenen, blev han afhentet af de kongelige svenske hoffunktionærer Duvall og Lindenberg og ledsaget fra Helsingør til Frederiksborg af 300 ryttere. Hen imod kl. 11 mødte man dem en fjerdingvej fra slottet med yderligere 400 ryttere med pauker og trompeterer samt 18 vogne, hver forspændt med 6 heste.

De engelske gesandter steg ud af deres vogne og blev modtaget af to rigsråder, hr. grev Carl Lijonhufvud og Hr. baron Gustaf Soop og lykønsket med en heldig ankomst, idet de tilbød gesandterne at sætte sig i den svenske konges vogn.

Dette tog de imod og lod sig til lyden af trompeterer og hærpauker føre til slottet Sparepenge, hvor der var sørget for dem. Her blev de dog ikke længe, da de snart blev ledsaget af en stor hofstab på mere end 100 personer, adelige såvel som hoffunktionærer, i vognene frem til slottet. Her blev de på trappen modtaget af rigsmarskallen og hofmarskallen. Kongen selv sad i salen på en sort fløjsstol, og blev opvartet af 10 rigsråder.

Hedvig Eleonora

Hedvig Eleonora, 1636-1715.

Litografi fra 1800-tallet efter ældre original

Da nu gesandterne kom ind, gik kongen dem i møde og tog deres hånd. Herpå tog mylord Sidney ordet og holdt en smuk tale på engelsk til alle de tilstedeværendes store fornøjelse. Den blev derefter oversat til latin af en geheimeskriver.

Kongen svarede dem på svensk, og hr. Lindeberg oversatte hans tale til engelsk. Herpå tiltalte kongen dem på fransk og viste sig gengældende og godtgørende mod dem. Da også dette var overstået, blev de andre englændere indladt til at håndkysse først kongen, og derefter blev de ført til dronningen, hvor de blev modtaget på samme vis.

Til slut blev de ledsaget tilbage til det herberg, som de var kommet fra [altså Sparepenge], og her blev der tilberedt dem et meget kosteligt måltid, under hvilket trompeterer og hærpauker uden ophør lod sig høre. Efter måltidet ønskede de hollandske gesandter at opnå audiens, men det blev afslået, da de først hen imod kl. 4 skulle have en særaudiens. Så blev også de ved de to nævnte rigsråder ledsaget til denne audiens, hvor de var alene hos kongen frem til ved 7-tiden. Herefter rejste de engelske gesandter igen tilbage til Kronborg, og blev ledsaget ud fra slottet med 400 ryttere, ganske som da de kom, og til lyden af trompeterer og hærpauker". Vi kender ikke meget til, hvad der rent diplomatisk foregik på møderne, men få dage tidligere havde de engelske og hollandske gesandter afholdt et møde på Rungsted Kro, hvor de aftalte de nærmere retningslinier for en fred mellem de nordiske riger. De byggede naturligvis på den enighed, der i løbet af sommeren var opnået mellem England, Holland og Frankrig om den kommende fredsslutning. Det vides, at Karl Gustav "ikke var meget tilfreds" med de europæiske magters indblanding i "hans" krig – og at han fortsat mente, at Roskildefreden burde stå ved magt. Den internationale enighed forblev intakt, og svenskekongen fik derfor næppe noget ud af sit forsøg på at påvirke englænderne.

Det mest interessante ved audiensen hos Karl Gustav er den omstændighed, at han benyttede Frederiksborg Slot som ramme for begivenheden, og indtil da synes plyndringerne af slottet derfor at have været mere moderate end antydnet i de danske kilder.

Få dage efter audiensen var dronningen tilbage på Kronborg, hvorfra hun meget mod sin vilje måtte rejse til Göteborg i midten af september. Hun ville hellere opholde sig i Karl Gustavs nærhed. Heller ikke Karl Gu-

stav synes senere at have haft lejlighed til at besøge Frederiksborg Slot. De omfattende plyndringer af slottet synes at være foregået i forbindelse med rømningen af Nordsjælland i forsommeren 1660, men præcise oplysninger herom savnes. Dog ved vi, at Sparepenge først blev berøvet sine kostbarheder i maj-juni 1660. Her stod i februar 1661 blot 5 gamle borde, 2 store beslagne kister, 1 grøn kistebænk og 3 skabe med låse for. Alt andet var angiveligt fjernet af svenskerne, der ved rømningen havde ladet inventaret give i pris til soldaterne, så de kunne tage det hjem som bytte. Rundt omkring i Sverige kan man derfor finde genstande, der stammer fra Frederiksborg Slot og Sparepenge. På Drottningholm, som Hedvig Eleonora opførte i 1680'erne kan man som bekendt se flere af skulpturerne fra Neptunspringvandet, der står i den smukke have. Det er ikke klart, om de stod der i Hedvig Eleonoras tid, men har det været tilfældet, må hun have erindret sig "det plaiserlige sted" og den sidste sommer sammen med Karl Gustav.

Kilder:

Johan Ekeblats brev. Utgifna af N. Sjöberg. Stockholm 1915

Rigsarkivet. Rentekammeret 214.31

Anders Mathiesen Hjørring: Leyers Dagsværk 1663 (under udgivelse)

Diarium Europæum 1659, s. 305-06 (under datoen 26.7.)